

LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN VALTIONEUVOSTON ASETUSTA LUONTOPANEELISTA JA VALTIONAVUSTUKSEN MYÖNTÄMISESTÄ SUOMEN LUONTOPANEELIN TEHTÄVIEN TÄYTTÄMISEKSI (VN/6182/2023)

Luontopaneeli kiittää lausuntomahdollisuudesta koskien valtioneuvoston asetusta Luontopaneelista ja valtionavustuksen myöntämisestä Suomen Luontopaneelin tehtävien täyttämiseksi.

Kokoonpano:

Luontopaneelissa on tällä hetkellä 17 tutkijaa, joista neljä kuuluu Luontopaneelin puheenjohtajistoon. Katsomme, että olisi hyvä, jos paneeli voidaan nimetä ensisijaisesti tarvittavien asiantuntijuusalueiden pohjalta, minkä vuoksi henkilömäärärajausten ei tulisi olla liian pieni, ja asetusta olisi hyvä vielä pohtia tältä osin. Meneillään olevalla paneelikaudella Luontopaneelilla on ollut puheenjohtaja ja kolme varapuheenjohtajaa. Kokemus on osoittanut, että Luontopaneelin asiantuntijuutta kysytään yhteiskunnassa melko laajasti ja puheenjohtajistolta on vaadittu nopeakin vastuunkantamista. Siksi olisi hyvä, jos puheenjohtajiston henkilömäärässä olisi joustoa. Voisi olla harkinnan arvoista, että tiukan rajauksen sijaan lukumäärä asetettaisiin pääsääntöisenä tavoitteena sekä panelistien että puheenjohtajiston henkilömäärän kohdalle.

Asetusluonnoksessa paneeliin vaadittavista asiantuntijuusaloista kirjataan näin: ”Suomen luontopaneelissa on oltava korkeatasoista ja monialaista tieteellistä asiantuntemusta tieteenaloilta, joilla tutkitaan luonnon monimuotoisuutta, sen taloudellista ja yhteiskunnallista merkitystä, luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämiseksi tarvittavia käytännön toimenpiteitä, politiikkatoimenpiteitä ja niiden vaikutuksia.” Luontopaneelissa on syytä olla ymmärrystä sekä Suomen luonnon monimuotoisuudesta ja siihen vaikuttavista ilmiöistä, että globaaleista ulottuvuuksista. Siksi ehdotamme, että lauseen loppu kuuluisi: ”... politiikkatoimenpiteitä ja niiden kansallisia ja globaaleja vaikutuksia.”

Asetusluonnoksen taustamuistiossa todetaan, että ”keskeisimmät tieteenalat olisivat ekologia, ympäristötaloustiede ja ohjauskeinotutkimus. Monimuotoisuuteen läheisesti liittyviä sektoreita ovat liikenne, ilmasto ja maankäyttö.” Katsomme, että muistiossa keskeisimmät tieteenalat on ilmaistu turhan kapeasti ja ohjauskeinotutkimus on nimikkeenä hieman epäselvä. Mainittujen tieteenalojen lisäksi hyvin keskeisiä tieteenaloja paneelin työlle ovat mm. ympäristökasvatus, ympäristöpolitiikka, yhteiskuntatieteellinen ympäristöntutkimus, monitieteinen kestävyystiede ja ympäristöoikeus. Ekologiaan liittyen olisi hyvä täsmentää, että ekologialla halutaan kattaa sekä maaekosysteemeihin että sisävesi- ja meriekosysteemeihin liittyvää ymmärrystä. ”Ohjauskeinotutkimus” -nimikkeen sijaan muistiossa voisi olla hyvä avata tieteenaloja hieman tarkemmin. Keskeisistä sektoreista uupuvat mm. energiasektori, kauppasektori ja koulutus- ja kasvatusektori.

Luontopaneelissa tarvitaan asiantuntemusta useilta tieteenaloilta ja eri aihealueista. Luontopaneelin työ tarvitsee niin asiantuntijoita, jotka pystyvät kattamaan laaja-alaisesti luonnon monimuotoisuuteen liittyviä ekologisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä, kuin erityisiin luonnon monimuotoisuuteen ja luontopolitiikkaan ja ympäristötalouteen liittyviin kysymyksiin erikoistuneita tutkijoita. Oleellista on, että asetuksessa vaadittavat asiantuntijuusalat on kirjattu tarpeeksi laajasti, jotta mitään oleellista tutkimusalaa ei asetuksen vuoksi jätetä paneelin ulkopuolelle. Asiantuntijuusalojen tarve voi myös vaihdella eri vaalikausina ja siksi kirjaus on syytä pitää tarpeeksi laajana. Kuten nykyisessä paneelissa, myös tulevaisuudessa yksi paneelin jäsen voi kattaa yhden tai useamman asiantuntijuusalueen.

Toiminta:

Luontopaneelin toiminnan jatkuvuuden vahvistamiseksi ja institutionaalisen muistin säilyttämiseksi Luontopaneeli katsoo, että olisi hyvä, jos paneelilla olisi pysyvä sihteeristö. Pysyvän sihteeristön malli on YK:n kansainvälisten tiedepaneelien käytännön mukainen, sillä esimerkiksi IPBES:ille ja IPCC:lle on asetettu pysyvät sihteeristöt. Pysyvä sihteeristö auttaisi turvaamaan paneelin toiminnan jatkuvuuden tilanteessa, jossa puheenjohtajan ja paneelin jäsenten kaudet päättyvät ja paneeliin valitaan uusia jäseniä. Paneelilla on hallituskausien yli ulottuvia tavoitteita sekä useita jatkuvia töitä (mm. dokumenttien hallinnointi, viestintä ja selvitystyöt). Jatkuvuuden ja työn hallinnan kannalta olisi hankalaa, jos paneelin jäsenten vaihtuessa vaihtuisi koko muukin organisaatio. Luontopaneeli kehottaa pohtimaan asetuksen valmistelun yhteydessä, miten mahdollinen pysyvän sihteeristön malli vaikuttaisi Luontopaneelin toimintaan, ja tulisiko tämän näkyä asetusteksteissä jollain tapaa.

Katsomme, että olisi tärkeää, että paneelille olisi nimetty ministeriöiden taholta yhdyshenkilöiden lisäksi pääsihteeri, jonka tehtävänä olisi tukea paneelin ja päätöksenteon välistä vuorovaikutusta. Paneelin työhön paneutunut ympäristöministeriön nimittämä pääsihteeri on ollut kuluvalle kaudella erittäin tärkeä linkki paneelin tutkijoiden ja päätösten valmistelijoiden välillä.

Kaikkiaan on hyvä, että ministeriöt nimittävät paneeliin yhdyshenkilöitä. Samassa yhteydessä voisi kuitenkin olla tarpeen todeta Luontopaneelin riippumattomuus. Luontopaneeli katsoo, että esimerkiksi tällainen lause voisi lisätä riippumattomuuden läpinäkyvyyttä: Yhdyshenkilöt ja pääsihteeri välittävät Luontopaneelille ministeriöiden ajankohtaisia asioita ja tietotarpeita, mutta Luontopaneelin päätöksenteko on yhdyshenkilöistä ja pääsihteeristä riippumatonta.

Jäsenen toimikausi:

Vaikka vaihtuvuus paneelissa voidaan turvata asettamalla toimikausien raja kahteen kauteen, voi joskus olla tilanne, että tietyn aihepiirin asiantuntijuutta ei löydy useammalta paneelin jäseneksi ehdotetulta henkilöltä. Luontopaneeli katsoo, että olisi hyvä, jos toimikauden pituudessa sallittaisiin jousto toteamalla, että toimikausi on pääsääntöisesti korkeintaan kahden peräkkäisen kauden mittainen.

Palkkiot ja budjetti:

Katsomme, että panelistien palkkioissa voisi olla hyvä olla aktiivisuuteen kannustava elementti. Olisi hyvä, jos esimerkiksi selvitystyötä vetäville panelisteille voitaisiin maksaa korkeampi palkkio merkittävän työmäärän vuoksi. Tämä voisi tarkoittaa, että jäsenten palkkiot olisivat lähtökohtaisesti esitettyä matalampia, esimerkiksi 3000 euroa, mutta kaikilla olisi mahdollisuus esimerkiksi 3000 eurolla korotettuun aktiivisempaa työskentelyä vaativaan palkkioon.

Taustamuistiossa on virhe koskien Luontopaneelin puheenjohtajiston palkkioita kaudella 2020–2023. Muistiossa todetaan, että varapuheenjohtajille on maksettu 7000 euron vuosipalkkio. Varapuheenjohtajien vuosipalkkion oikea määrä on ollut 5000 euroa. Näin puheenjohtajiston palkkiot ovat olleet 25 000 euroa vuodessa (ei 31 000 euroa, kuten muistiossa todetaan).

Sihteeristön työ on paneelin toiminnan kannalta hyvin oleellista. Tällä hetkellä Luontopaneelin sihteeristö työllistää neljä henkilöä. Tiedekoordinaattori vastaa etenkin paneelin vuorovaikutuksesta ministeriöiden, poliitikkojen sekä muiden oleellisten sidosryhmien ja yhteistyötahojen kanssa, seuraa kansallista politiikkaa ja hoitaa mm. paneelin lausuntoihin ja ulostuloihin liittyvää koordinoitua. Koordinaattori toimii paneelin sihteerinä, vastaa useista hallinnollisista ja käytännön tehtävistä sekä koordinoi paneelin selvitystyötä. Viestinnän asiantuntija vastaa paneelin viestinnän suunnittelusta ja toteuttamisesta. Kansainvälisten asioiden koordinaattori keskittyy kansainvälisen päätöksenteon seuraamiseen ja paneelin viestien viemiseen etenkin EU-politiikkaan liittyvään päätöksentekoon sekä hallitusten välisen luontopaneeli IPBESin viestien soveltamiseen Suomen oloihin. Kaikki työntekijät ovat aktiivisesti mukana paneelin selvitysten, mietintöjen ja muiden julkaisujen laatimisessa. Jotta

Luontopaneelin toiminnan laatu ja aktiivisuus voidaan taata, täytyy paneelin sihteeristön työlle varata tarvittava vuosibudjetti. Ehdotamme, että sihteeristön työn tarpeellisuus tuodaan asetuksessa esiin ja harkittaisiin, tulisiko paneelin tutkijoiden palkkioiden lisäksi myös sihteeristön toimintaedellytykset turvaava budjetin suuruusluokka kirjata asetukseen.

Panelistien palkkioiden ja sihteeristön työn lisäksi rahaa on varattava Luontopaneelin selvitys- ja julkaisu-toimintaan. Kuten asetuksen taustamuistiosta käy ilmi, Luontopaneeli laatii aktiivisesti päätöksenteolle relevantteja selvityksiä ja mietintöjä. Paneelin jäsenet ovat vastuussa selvitysten laatimisesta, mutta selvityksiä toteuttamaan on palkattu aina erikseen aiheiden asiantuntijoita. Tieteellisten selvitysten ja mietintöjen avulla Luontopaneeli tarttuu ajankohtaisiin luontopoliittisiin kysymyksiin ja luo politiikkasuosituksia. Ehdotamme, että asetukseen kirjattaisiin, että myös selvitystoimintaan on varattava riittävä budjetti.

Luontopaneeli katsoo, että esitys valtioneuvoston myöntämisestä Suomen luontopaneelin tehtävien täyttämiseksi on selkeä, mutta huomauttaa, että valtioneuvoston asetus luontopaneelista on taustaorganisaation osalta (2§) erilainen kuin valtioneuvoston asetus valtioneuvoston myöntämisestä (4§). Ensimmäisessä todetaan että, ”Ympäristöministeriö pyytää ehdotuksia Suomen luontopaneelin jäseniksi yliopistoilta ja valtion tutkimuslaitoksilta”, mutta jälkimmäisessä taustaorganisaatio voi olla myös korkeakoulu: ”Taustaorganisaatiolla tarkoitetaan sitä yliopistoa tai korkeakoulua,...”.

Näemme, että valtioneuvostusten avustushakujen aikatauluissa voisi olla hyvä olla esitettyä enemmän joustoa ja kehoitamme muotoilemaan uudelleen lausetta ”valtioneuvoston avustushaun enintään kaksi kertaa vuodessa”. Paneelin työssä esimerkiksi selvitystarpeita voi tulla hyvin lyhyelläkin aikataululla esiin ja siksi olisi tärkeää, että avustushakuja voisi tarpeen mukaan olla joustavammin kuin enintään kaksi kertaa vuodessa, jotta Luontopaneelin työllä voidaan vastata politiikan ajankohtaisiin tietotarpeisiin.

Huomautamme lisäksi, että valtioneuvoston asetuksen yhdessä virkkeessä puhutaan virheellisesti Ilmastopaneelista Luontopaneelin sijaan: ”Valtioneuvoston rajaaminen Suomen luontopaneelin jäseniin ei tosiasiallisesti tarkoita sitä, että vain Suomen luontopaneelin jäsenet taustaorganisaatioineen voivat tuottaa tietoa ilmastopaneelille.” Lauseen viimeisenä sanana tulisi olla ”Luontopaneelille”.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Janne Kotiaho, Christoffer Boström, Iryna Herzon, Kirsi Pauliina Kallio, Liisa Kulmala, Elina Oksanen, Tiina Onkila, Ilona Laine, Hanna Paulomäki ja Outi Silfverberg.